

In memoriam

**СРЕТЕН СРЕЈА ЧИТАКОВИЋ
(1913-2014)**

Један од организатора и руководиоца оружаног устанка за време II светског рата у ваљевском крају био је Сретен Среја Читаковић, носилац *Споменице 1941*, неуморни борац за очување архивске грађе и сарадник нашег часописа. Преминуо је 16. априла 2014. године у 102. години као један од најстаријих учесника НОБ-а у Србији. Сахрањен је сутрадан на месном гробљу у Славковици код Љига где је углавном проводио пензионерске дане.

Сретен Читаковић родио се 19. јануара 1913. године у Горњем Мушићу код Мионице у угледној средње имућној сеоској породици. Био је потомак кнеза Јована Читака, који се крајем XVIII века населио у Горњи Мушић и био судија првог устаничког суда у Ваљевској нахији.

Основну школу завршио је у Доњој Топлици код Мионице. Опанчарски занат и једну годину занатске школе изучио је у Мионици. Као опанчарски радник тридесетих година XX века углавном је живео и радио у Љигу. Од 1934. до 1936. регулисао је војни рок у Ваздухопловној бази у Белој Цркви. У јесен 1939. године престао је да се бави опанчарским занатом и посветио се фотографском послу и раду на заступништву фирме шиваћих машина „*Сингер*“ у Љигу.

Веома млад пришао је револуционарном омладинском и синдикалном покрету. Активно је учествовао у раду Фудбалског клуба *Спартак* у Љигу, Урсовим синдикалним организацијама, а извесно време био и дописник београдских *Радничких новина* из Љига и околине. Интензивно је радио и са одељцима Задружне омладине који су вредно радили у више села качерског и колубарског среза. Као фотограф и Сингеров заступник доста се кретао по терену и масовно сретао са људима. Те сусрете са њима користио је за растурање пропагандног материјала и ширење револуционарних идеја.

У јесен 1936. године примљен је у Комунистичку партију Југославију и обављао више значајних партијских дужности (секретар партијске организације, члан Месног комитета КПЈ за Љиг...). Јула 1940. године постао је и члан

Окружног комитета КПЈ за Ваљево. Нарочито је доста радио на omasовљењу и јачању синдикалних организација по каменоломима у Славковици, Кадиној Луци и Бау. Добре резултате остваривао је и политичком раду кроз Удружену опозицију.

Априлски рат 1941. године затекао га је у Земуну, где се налазио као мобилисани војни обвезник у јединицама Ратног ваздухопловства Војске Краљевине Југославије. Капитулацију је дочекао у Семизовцу код Сарајева. Успео је да избегне заробљавање и интернирање у заробљеништво, па и да се врати у родни крај.

По доласку кући већ 20. априла 1941. године организовао је први састанак партијске организације у окупираном Љигу, коме је присуствовала и Милка Минић, члан Окружног комитета КПЈ. Након тога објашњавао је узрока брзе капитулације војске и окупације земље, организовао прикупљање оружја и муниције, најављивао припреме за устанак итд. Рат је дочекао као секретар Реонског повереништва КПЈ За Љиг и околину, непосредно радећи на припремама оружаног устанка у качерском и колубарском крају.

Био је првом борбеном строју Колубарске чете Ваљевског партизанског одреда формиране 28. јуна 1941. године у Бујачићу, селу надомак Ваљева. Том приликом са Миливојем Радосављевићем, доскорашњим секретаром Окружног комитета СКОЈ-а за Ваљево одређен је за курира између штаба Ваљевског НОП одреда и Главног штаба НОПО Србије. Од почетка септембра до војно-политичког саветовања на Столицама био је курир Јосипа Броза Тита.

У другој половини октобра 1941. године кооптиран је у Окружни комитет КПЈ за Ваљево и на тој дужности остао до септембра 1946. године. Од фебруара 1942. до ослобођења Ваљева 15. октобра 1944. године био је на илегалном партијском раду у срезовима колубарском и ваљевском али и шире, уз одржавање партијске везе са Покрајинским комитетом КПЈ за Србију и окружним комитетима КПЈ Крагујевац и Чачак. Током 1942. и 1943. године био је и секретар Среског повереништва КПЈ за Срез колубарски. Своје успомене на то време, догађаје и људе Читаковић је изложио у књизи *На илегалним стазама* (Ваљево, 1988). Током рата снимео је мноштво занимљивих и вредних фотографија које представљају јединствена сведочења о том периоду и његовим актерима.

После ослобођења постављен је за комесара Команде места у Ваљеву, потом за комесара војног подручја у Ваљеву. Обављао је и низ других војно-политичких и партијских дужности у Љигу, Ваљеву и Београду. Био је радан, вредан, разборит, скроман, изван свега честит и одговоран човек, па су га многи волели и поштовали. Од августа 1947. до априла 1949. године био је на политичком раду у Централном комитету КП Србије. Потом је повереник са саобраћај Обласног народног одбора Београдске области.

На изборима 1951. године изабран је за народног посланика среза љишког у Народну скупштину СР Србије и истовремено био полазник једногодишње Партијске школе ЦК КП Србије. Бивао је и делегат II, III и IV конгреса КП Србије и V конгреса Комунистичке партије Југославије. Поред тога обављао је још неке дужности у разним органима друштвено-политичким организацијама и органима нових власти.

Крајем 1952. године прешао је на рад у Историјски архив Централног комитета КП Србије, а потом и Институт за изучавање радничког покрета Србије. Пре неку годину рекао је да је од свих дужности које је обављао најрадије се сећао рада, на сређивању строго поверљиве, ником другом доступне архиве, где су му силни писани извори, из рата и мира, били „као на длану“. Дознао је и најстроже чуване, нарочито кадровске, тајне, са којима је отишао из живота. За то време систематски и упорно је радио на прикупљању изворне архивске грађе о револуционарном радничком покрету и народноослободилачкој борби у Србији, а посебно у ваљевском кају. Много је радио на бележењу сећања ратних сабораца и других савременика о свим значајним збивањима у предратним и ратним данима. Добрим делом захваљујући том његовом раду настала је и *Збирка мемоарске и документарне грађе о радничком покрету и НОБ-у у Међуопштинском историјском архиву Ваљево*, која припада категорији архивске грађе од изузетног значаја.

О личностима и збивањима током предратних и ратних дана писао је разним пригодама по бројним листовима и часописима. У овом часопису објавио је радове: *Љиг и околина пред устанак* (4-5); *Сећање на илегални рад у љишком крају (1942-1944)* (8) и *Дискусија са научног скупа о Драгојлу Дудићу* (24). За другу књигу *1941-1942. у сећањима учесника НОБ-а* (Београд 1975) написао је чланак *Љиг и околина на почетку устанка*. У књигама *Сећања бораца Ваљевског народноослободилачког партизанског одреда* објавио је следеће чланке: у I тому (1984)- *Љиг и околина пред устанак*, *Сусрети са другом Титом*; *Илегални рад у љишком крају* и у II тому (1996): *Срећно избегнута опасност* и *Живан Бурђевић*. Написао је више прилога из НОБ-а за ваљевски недељник *Напред*, а нека његова сећања на ратне дане у западној Србији објављивао је и шабачки лист *Глас Подриња*.

Од 1966. до 1968. године био је на професионалном раду у Централном комитету КПЈ Србије. Као пензионер наизменично је живео у Београду и породичној кући у Славковици. Доста је радио на очувању и неговању борбених и револуционарних традиција и активно учествовао у друштвено-политичком животу. Посебно се ангажовао у раду СУБНОР Србије, где је више пута биран за члана Републичког одбора и његовог Председништва. Годинама је био члан Републичке комисије за борачке пензије; члан Комисије за одликовања Скупштине града Београда и председник Одбора бораца Ваљевског народноослободилачког партизанског одреда. Од оснивања 1975. па све до постојања био је члан Савета Републике Србије.

Мада је дочекао дубоку старост Читаковић је увек био витак, живахан, чио и добре воље. Добро се сећао многих догађаја. Међу најтеже и по злу заувек упамћене догађаје убрајао је стравичне трагове казнене експедиције германске 342. дивизије, која се, по Хитлеровом наређењу, од 16. септембра сурово осветила српском народу за немачку крв потоцима ливену 1914. године, дајући „*застрашујући пример за целу Србију*“.

Последњих деценија није се бавио политиком, али се она бавила њиме, породицом, државом. Богме и све деструктивније. Ваљда су и зато оне његове речи, изговорене 7. јула 2010. иза говорнице под легендарном липом у Белој Цркви, онако бритко одјекивале, позивајући нову демократску власт: „*Немој-*

те само продавати дедовину, изградите нешто да вас народ памти и поштује. Нахраните народ и помозите му да преживи ову транзицију. Помозите селу и сељаку, јер нас је оно кроз векове одржало. Зауставите младост Србије и њену интелигенцију да не иде на Запад... Дигните главу јер имамо чиме да се подичимо. Ми смо храбар, поштен и достојанствен народ, само смо подигли кућу на сред друма, односно Балкана кога с правом називају „ружа ратова“, па свако на нас налети с које год стране да пође. То вам кажем ја, Сретен Читаковић, устаник, илегални борац НОП-а овог краја Србије и, ускоро, стогодишњак“.

Био је носилац *Партизанске споменице 1941. године* и више ратних и мирнодопских одликовања и других јавних признања. Међу којима су: *Орден за храброст, Орден заслуга за народ II реда, Орден братства и јединства II реда, Орден Републике са сребрним венцем, Орден заслуга за народ са златном звездом и Орден Републике са златним венцем.* Добио је и више значајних признања града Ваљева, завичајних општина Мионица, Љиг и Лајковац и Спортског друштва Спартак из Љига.

У браку са Радмилом Радом Јоксимовић, учитељицом из Славковице код Љига, сарадницом НОП-а, добио је кћи Наду и сина Слободана.

Милорад Радојчић